

W rumuńskiej **pułapce**

**Internowanie Józefa Becka i Edwarda Śmigłego-Rydza
w dokumentach rumuńskich służb specjalnych**

Wybór i opracowanie dokumentów

Marek **Kornat** Mikołaj **Morzycki-Markowski**

Wstęp

Marek Kornat

Przetłumaczenie dokumentów z języka rumuńskiego

Radosława Janowska-Lascar

WYDAWNICTWO
OSKAR

Gdańsk 2011

Muzeum II Wojny Światowej

Recenzent: prof. dr hab. Tadeusz Dubicki

Redakcja: Hanna Maciejewska-Gracz

Projekt okładki i stron tytułowych: Magdalena Błażków KreacjaPro

Korekta: Wydawnictwo Oskar Sp. z o. o.

Na okładce wykorzystano zdjęcie przedstawiające marszałka Polski Edwarda Śmigłego-Rydza witającego się z ministrem spraw zagranicznych Józefem Beckiem podczas uroczystości składania życzeń noworocznych prezydentowi RP Ignacemu Mościckiemu 8 stycznia 1939 roku. Fotografia pochodzi z Narodowego Archiwum Cyfrowego w Warszawie

Ilustracje w książce pochodzą z zasobu Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

Copyright for the Polish edition © 2011 by the Authors and Muzeum II Wojny Światowej

Copyright for the Polish translation © 2011 by Radosława Janowska-Lascar

Publikacja książki została dofinansowana przez Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku

ISBN 978-83-89923-62-2

ISBN 978-83-63029-01-2

Wydawnictwo Oskar Sp. z o. o.
ul. Na Piaskach 10, 80-846 Gdańsk
tel. 58 305 80 28, fax 58 712 63 09
e-mail: info@wydawnictwooskar.pl
www.wydawnictwooskar.pl

Wydanie pierwsze

Skład: Wydawnictwo Oskar Sp. z o. o. (Krzysztof Pałubicki)

Druk i oprawa: Łódzkie Zakłady Graficzne Sp. z o. o.

Spis treści

Wstęp

Internowanie ministra spraw zagranicznych Józefa Becka i marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza w Rumunii w świetle rumuńskich dokumentów służb policyjnych z okresu II wojny światowej (Marek Kornat) 7

Nota edytorska (Mikołaj Morzycki-Markowski) 78

Dokumenty

(oprac. Marek Kornat, Mikołaj Morzycki-Markowski)

Część I

Dokumenty w sprawie ministra Józefa Becka 79

Część II

Dokumenty w sprawie marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza 181

Aneks

List Domana Rogoyskiego do Władysława Poboga-Malinowskiego z 31 marca 1945 r. (Relacja o losach ministra Józefa Becka w Rumunii w latach 1939–1944) 237

Kalendarium najważniejszych wydarzeń

6 września 1939–23 sierpnia 1944 (oprac. Marek Kornat) 251

Summary 269

Indeks miejscowości i nazw geograficznych 273

Indeks osobowy 276

WSTĘP

Internowanie ministra spraw zagranicznych Józefa Becka i marszałka Edwarda Śmigłego-Rydza w Rumunii w świetle rumuńskich dokumentów służb policyjnych z okresu II wojny światowej

Przed północą 17 września 1939 r., w obliczu przegranej kampanii wojennej i agresji sowieckiej, Prezydent i rząd Rzeczypospolitej opuścili terytorium państwa, udając się do Rumunii. Również tego dnia około północy lub już po północy, 18 września, granicę rumuńską przekroczył marszałek Edward Śmigły-Rydz, Wódz Naczelny wciąż walczącej jeszcze, chociaż zasadniczo rozbitej przez nieprzyjaciela, polskiej armii.

Nie ma tu miejsca, ani potrzeby rozważać pytania o zasadność ewakuacji rządu do Rumunii, jak również rozpatrywać sprawy przekroczenia granicy rumuńskiej przez Naczelnego Wodza. Czyniono to już wielokrotnie w historiografii¹. Przypomnieć można tylko, że w liście z 9 listopada 1939 r. do Prezydenta Rzeczypospolitej na uchodźstwie w Paryżu minister Józef Beck pisał, iż „fakt stworzenia *siège* 'u naszego rządu we Francji jest wynikiem układu a nie decyzji w ostatnim momencie, i nakłada na Francję obowiązki. Rząd angielski był o wszystkich szczegółach sprawy informowany. Rząd rumuński w imieniu króla, sam proponował *l'hospitalité ou droit de passage*”².

Decyzja marszałka Śmigłego-Rydza o opuszczeniu kraju była i jest postrzegana jako wielce kontrowersyjna. Nie jest jasne, czy decyzję tę podjął sam, czy też była ona uzgodniona z Prezydentem Rzeczypospolitej. Wszystko wskazuje na to, że pierwotna decyzja – aby pozostać w kraju – została zmieniona około północy z 17 na 18 września³.

¹ Można wspomnieć chociażby rozważania Władysława Poboga-Malinowskiego w jego tomie III, wydanej w roku 1956 (i wielokrotnie potem wznawianej) *Najnowszej historii politycznej Polski*.

² Zob. A. M. Cienciąła, *Polska polityka zagraniczna w latach 1926–1939*. Na podstawie tekstów min. Józefa Becka oprac. A. M. Cienciąła, Paryż 1990 (aneksy, s. 416).

³ J. Jaklicz, *17 września w Sztabie Naczelnego Wodza*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1967, z. 12, s. 161.

NOTA EDYtorsKA

Dokumenty niemal bez wyjątku publikowane są w całości. W przypadku opuszczenia części dokumentu zostało to oznaczone nawiasami kwadratowymi. Pominięto fragmenty nie dotyczące tematyki publikacji, informujące zwykle o administracyjnej pracy urzędników rumuńskich.

Każdy dokument poprzedza nagłówek zawierający: numer porządkowy, dzienną i roczną datę wytworzenia, a także informacje o rodzaju dokumentu oraz o jego wystawcy i ewentualnym odbiorcy.

W opracowaniu wszystkich publikowanych dokumentów oparto się na zmikrofilmowanych maszynopisach.

Cechy charakterystyczne dokumentu – podkreślenia, uwagi na marginesie – zaznaczono za pomocą przypisów literowych:

- a...a tak w tekście,
- b...b komentarz odręczny,
- c...c odręczna poprawka w tekście lub dopisek,
- d...d podkreślenie odręczne,
- e...e zakreślone na marginesie,
- f...f podpis odręczny,
- g...g podpis nieczytelny,
- h...h przekreślone,
- i...i tekst nieczytelny,
- j...j znak zapytania.